

Spis treści

Wprowadzenie	9
Przedmowa do II wydania	11
Przedmowa do III wydania	11

STAROŻYTNOŚĆ

I. Najstarsze cywilizacje	15
II. Starożytna Grecja	23
1. Wspólne cechy wychowania greckiego	23
2. Sparta. Wychowanie wojskowe	25
3. Ateny. Wychowanie obywatelskie	27
4. Sofiści	29
5. Sokrates	31
6. Platon	32
7. Isokrates	33
8. Arystoteles	34
III. Hellenizm	36
1. Charakterystyka i ramy czasowe	36
2. Wielkie ośrodki kultury i nauki hellenistycznej. Nowy model wychowania i szkolnictwa	37
IV. Rzym	40
1. Ogólna charakterystyka	40
2. Wychowanie rodzinne i wpływy greckie	40
3. Organizacja szkół	42
4. Rzymska myśl pedagogiczna okresu republiki i Cesarstwa	43
a) Seneka Młodszy	44
b) Marek Fabiusz Kwintylijan	45
c) Plutarch z Cheronei	46
V. Wychowanie i szkolnictwo pierwszych wieków chrześcijaństwa	47
1. Trudne początki i umacnianie się chrześcijaństwa	47
2. Chrześcijański ideał wychowawczy	48
3. Rola ojców i pierwszych doktorów Kościoła	49
4. „Ojcowie i matki pustyni”	52
5. Rozwój szkolnictwa w Cesarstwie Bizantyńskim	53

 ŚREDNIOWIECZE

VI. Średniowiecze	57
1. Pojęcie Średniowiecza	57
2. Między antykiem a Średniowieczem	58
a) Boecjusz	58
b) Kasjodor	59
c) Izydor z Sewilli	60
d) Druidzi	60
e) Benedyktyni	61
3. Reformy oświatowe Karola Wielkiego. Renesans karoliński	63
4. Odrodzenie XII wieku. Początki scholastyki	64
5. Inspiracje arabskie	65
6. Rozwój szkół zakonnych	66
7. Szkoły katedralne, kolegiackie i parafialne	67
8. Wychowanie i rozwój szkolnictwa w Polsce	68
9. Powstanie i rozwój uniwersytetów. Złoty wiek kultury szkolnej	71
10. Rozwój szkolnictwa żydowskiego w diasporze	79
11. Metody wychowania, program i dydaktyka średniowieczna	80
VII. Edukacja pozaszkolna	84
1. Wychowanie stanowe	84
2. Wychowanie religijno-wyznaniowe	88

ODRODZENIE

VIII. Wychowanie i szkolnictwo w okresie Odrodzenia i humanizmu	93
1. Co to jest Odrodzenie i humanizm?	93
2. Italia. Początki humanistycznej myśli pedagogicznej. Szkoły dworskie	95
3. Niderlandzka myśl pedagogiczna. Szkoły Braci Wspólnego Życia	100
4. Odmiennność angielskiej myśli pedagogicznej	106
5. Collège Royal. Humanistyczna myśl pedagogiczna we Francji	109
6. Humanizm a polskie szkolnictwo. Polscy pisarze pedagogiczni epoki Odrodzenia	112
IX. Reformacja	124
1. Reformacja jako ruch religijny i społeczny. Powstanie nowego szkolnictwa	124

2. Marcin Luter i jego stosunek do szkół	126
3. „Praeceptor Germaniae”. Reformy szkolne Filipa Melanchtona	128
4. Gimnazjum Jana Sturma	130
5. Jan Kalwin twórcą szkolnictwa kalwińskiego	132
6. Szkolnictwo protestanckie w Polsce	134
X. Wychowanie i szkolnictwo katolickie w okresie potrydenckim	144
1. Nowe prądy w Kościele w czasach reform i kontrreformacji	144
2. Szkolnictwo zakonne nowego typu	145
a) Szkolnictwo jezuickie	145
b) Szkolnictwo oratoriańskie i pijarskie	151
c) Szkolnictwo innych zakonów	153
3. Szkolnictwo parafialne	153
4. Szkolnictwo teologiczne	154
5. Edukacja dziewcząt	156
XI. Szkolnictwa potrydenckie w Rzeczypospolitej	161
1. Uniwersytety i ich kolonie	161
2. Wielki rozwój kolegiów zakonnych	163
3. Apogeum i upadek szkolnictwa parafialnego w XVII-XVIII wieku	167
4. Studia zakonne i seminaria duchowne	171
5. Edukacja dziewcząt w Rzeczypospolitej	172
XII. Rozwój szkolnictwa na Rusi do drugiej połowy XVII wieku	174
XIII. Rozwój nauki i myśli pedagogicznej w dobie realizmu XVII wieku	180
1. Warunki polityczne. Przewrót w nauce i filozofii	180
2. Zmiany w pedagogice epoki realizmu. Bacon, Kartezjusz	182
3. Wolfgang Ratke	184
4. Utopiści. Tomasso Campanella i Johann Valentin Andreaë	185
5. Największy pedagog XVII wieku – Jan Amos Komeński	187
6. Janseniści	193
7. Pedagogika rewolucji angielskiej	195
8. Początki szkolnictwa wojskowego	197

 OŚWIECENIE

XIV. Oświecenie. Wiek pedagogiczny	201
1. Co to jest Oświecenie?	201
2. Anglia. John Locke. Wychowanie gentlemana	204
3. Francja. Claude Fleury. Użyteczność wychowania	206
4. Fénelon. Problem wychowania dziewcząt	207
5. Markiza Françoise d'Aubigné de Maitenon	209
6. Wychowanie naturalne. Jean Jacques Rousseau	210
7. Oświata dla ludu	215
8. Początki szkolnictwa specjalnego	222
9. Szkolnictwo żydowskie	224
XV. Idea szkoły nowoczesnej, świeckiej i ludowej	228
1. Kasata jezuitów. Sekularyzacja szkolnictwa	228
2. Reformy szkolne w Portugalii i Francji	229
3. Kryzys i reformy uniwersytetów	232
XVI. Wielkie reformy szkolne w Rzeczypospolitej	235
1. Reforma Stanisława Konarskiego	235
2. Reforma szkół jezuickich	236
3. Powstanie Szkoły Rycerskiej w Warszawie	238
4. Komisja Edukacji Narodowej. Początki nowoczesnego szkolnictwa w Rzeczypospolitej	239
XVII. Reformy szkolne w Rosji	247
1. Reformy Piotra Wielkiego	247
2. Rozwój nauki i szkolnictwa w Rosji w okresie Oświecenia	249
XVIII. Myśl pedagogiczna Wielkiej Rewolucji Francuskiej	251
1. Ogólne przesłanki	251
2. Projekty nowoczesnego szkolnictwa	252
a) Charles Maurice de Talleyrand	252
b) Marie Jean Antoine Nicolas Caritat markiz de Condorcet	253
c) Luis Michel Le Pelletier	254
3. „Ojciec szkoły ludowej”. Johann Heinrich Pestalozzi	255
Bibliografia (wybór)	259
Wykaz map	264
Indeks osób	265
Indeks nazw geograficznych	277